

ביאורים

בפרק הקודם התברר שאמנם העולם מתנהל על פי גזירה אלוהית, וברצונו הוא ברא ומקיים את כל העולם, מכל מקום בתוך המסגרת שיצר ה' - ישנו מקום לבחירה של האדם, והאדם מקבל שכר על פי מעשיו. איננו יכולים להבין איך שני הדברים פועלים כאחד, כי זהו דבר עליון כל כך עד שבני אנוש כמונו מתקשים להבין.

על הבנה זו שואלת הנפש מהשכל בפרק הנוכחי, לשם מה נברא האדם בעולם הזה: אם תכלית האדם היא שיוכל לעשות ככל אשר עולה על רוחו - מדוע יש שכר ועונש? ואם תכלית האדם היא להיות חלק מהבריאה שמגלה את כבוד ה' - מדוע נתן לו ה' את כוח הבחירה? הרי בכך עלול הוא לסטות מהמגמה הזאת ולא לקיים את רצון ה'.

עוד מבקשת הנפש מהשכל, שאף על פי שקשה להבין את היחס בין התנהלות העולם על פי הגזירה האלוהית לבין הבחירה של האדם - מכל מקום האם ישנו הסבר שיקרב את הדבר להבנתו, כדי שנדע איך להתנהל בעולם בהתאם לתכליתו, ואיך לא נאבד גם את העולם הזה וגם את העולם הבא?

המשל לפקידים הממונים על מדינה לשנה אחת מתאר את הטעות שעלול האדם שלא יודע מה תכליתו בעולם לעשות - שיעזוב את העולם בלי להשיג כלום, לא בעולם הזה ולא בעולם הבא.

כיוון שאנו נמצאים בעולם למשך זמן קצוב, יש שטורחים על מנת ליהנות עכשיו, ונמצא שלא נהנו כלום כי עד שטרחו ואספו יכולת להשיג הנאות, כבר הסתיימה תקופת שהותם בעולם. ויש שטורחים על מנת לצבור זכויות לעולם הבא.

ואם כך מתחדדת השאלה, מהי התכלית שלשמה באנו לעולם? הרי היה מוטב לנו שלא נבראו ומלכתחילה היינו מגיעים לעולם הבא.

הרחבות

• המלך האגואיסט

וְכַאֲשֶׁר יָדַע הַדָּבָר, לֹא נִתְעַסַּק בְּמֵאוּמָה מִמֶּה שֶׁנִּתְעַסַּק בּוֹ הָרֵאשׁוֹן אֲשֶׁר זָכְרָנוּ, אֶךְ הִשְׁתַּדַּל וְטָרַח לְהוֹצִיא כָּל דָּבָר יָקָר שֶׁהָיָה בְּעִיר אַחֲרֵת. רַבְּנוּ בַחֲיֵי מִשְׁבַּח אֶת הַמֶּלֶךְ שֶׁלֹּא דָאָג לְאִנְשֵׁי הָעִיר אֲלָא לְעַתִּידוֹ, וְעַל פְּנֵי יֵשׁ בְּדַבַּר אֲגוּאִיסְטִיּוּת. עַל הַמֶּלֶךְ לְדַאֵג לְאִנְשֵׁי הָעִיר וְלֹא לְטוֹבָתוֹ הָאִישִׁית!

הרב קוק שואל שאלה זו: "כשאנו מתחילים במסילת ישרים ללמוד שיסוד החסידות הוא שהאדם לא נברא אלא להתענג על ד' וליהנות מזויו שכינתו, וזהו התענוג האמיתי והעידון הנצחי, נסלד החוש המוסרי שלנו מפני האיגואיסמוס (אגואיזם), ואהבת התענוג שביסוד זה, ותובעים אנחנו יסוד יותר טהור ונקי משום תערובת הנאה".

בהמשך דבריו הוא מסביר שהתענוגות על ה' אינה נובעת מדאגה עצמית (אגואיזם), אלא מרצון אידיאלי להתקרב לה' ולמלא את הגעגוע של הנשמה. כשהאדם בתחילת דרכו נראה לו הדבר כאגואיזם, מכיוון שהוא אינו מסוגל להבין את העומק של הרצון להתענג באלוהים. אבל כשיתקדם יבין שמדובר ברצון עמוק ואידיאלי. התענוגות זו תובעת מהאדם להיות שלם והיא מטילה עליו אחריות גם כלפי הכלל ואיננה הנאה אישית בלבד.

במשלו של רבנו בחיי באה לידי ביטוי תפיסתו את הגוף כצורר את הנשמה וחסר חשיבות עצמית, כפי שכתב: "וכל אשר נוסף העולם יישוב - נוסף שקלם חורבן" [שער הפרישות ב]. לכן לא נכון לדאוג לבניין העיר (ראה הרחבה - יום ט' אלול).

להצלחה, בריאות ופרנסה טובה: דרוו ויפעת משה ובניהם - ליאור, אלעד ותמר ה"ו

פרק תשיעי

אָמְרָה הַנֶּפֶשׁ: כָּבֵד נַחְמָתֵיךָ בְּמָה שִׁיאֲשַׁתְּנִי מִהַשִּׁיג מִן הַדָּבָר הַזֶּה, לְדַקּוּתוֹ וְעִמְקוֹ עֲנִינִי, אֶךְ גַּלְה לִי סוּד עֲנִינִי, וְהַכְנֵנָה בְּהַעֲמִדְתִּי בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְקָרַב לִי צוּרַת הַהִכָּרַח וְהַצָּדֵק כְּכֹל יְכַלְתָּהּ מִן הַדָּרָךְ הַקָּצֵרָה, וְלֹא יִהְיֶה עֲנִינִי כְּעִנְיֵן מִי שֶׁלֹּא הִבִּין אֲפָנֵי טוֹבָתוֹ מִן הַמְּלָכִים, כְּאֲשֶׁר הִגִּיעֵנִי.

והוא, שֶׁבִּקְצַת אֵיזֵי הַדּוֹ עִיר אַחַת, הִסְכִּימוּ יוֹשְׁבֵיהָ לְמִנּוֹת עֲלֵיהֶם אִישׁ נְכָרִי בְּכָל שָׁנָה, וְכַאֲשֶׁר תִּשְׁלַם לוֹ הַשָּׁנָה, יוֹצִיאֻהוּ מִבִּינֵיהֶם וַיִּחְזֹר עַל הַעֲנִינֵי אֲשֶׁר הָיָה עֲלָיו קִדְּם שִׁיתְמַנְהָ עֲלֵיהֶם. וְהָיָה בְּמִתְמַנֵּים עֲלֵיהֶם אִישׁ אֶחָד סָכַל, לֹא יָדַע סוּדָם בּוֹ, וְקִבֵּץ מִמִּנּוֹת, וּבָנָה אֶרְמוֹנוֹת וְחִקְקָם, וְלֹא הוֹצִיא מְעִירָם דָּבָר, וְהִשְׁתַּדַּל לְהַבִּיא כָּל אֲשֶׁר הָיָה לוֹ חוּץ לְעִיר, מִמּוֹן וְאִשָּׁה וּבָנִים, אֲלֵיהֶם. וְכַאֲשֶׁר נִשְׁלַמָּה לוֹ הַשָּׁנָה, הוֹצִיאֻהוּ אֲנָשֵׁי הָעִיר הַהִיא נְעוּר וְרוּק מִן הַכֵּל, וְהִפְרִידוּ בֵּינוֹ וּבֵין כָּל מִה שֶׁבָּנָה וְקָנָה תְּחִלָּה וְסוּף, וְלֹא מִצָּא בְּצִאתוֹ מֵאוּמָה מִכָּל מִה שֶׁהָיָה לוֹ בְּעִיר וְחוּצָהּ לָהּ. וְהָיָה מִתְחַרֵּט וּמִתְאַבֵּל עַל טָרְחוֹ וְהִשְׁתַּדַּלּוֹתוֹ בְּמָה שֶׁבָּנָה וְקִבֵּץ, וְהָיָה לְזוּלָתוֹ.

וְאַחַר כֵּן הִסְכִּימָה דַּעְתָּם לְמִנּוֹת עֲלֵיהֶם אִישׁ נְכָרִי נְלָבָב וְנָבוֹן. וְכַאֲשֶׁר נִתְמַנְהָ עֲלֵיהֶם, בָּחַר מֵהֶם אִישׁ אֶחָד וְהִטִּיב אֵלָיו, וְשָׂאֵל אוֹתוֹ עַל מִנְהַגֵי הָאֲנָשִׁים וְדַתֵּיהֶם עִם מִי שֶׁנִּתְמַנְהָ עֲלֵיהֶם קִדְּם, וְגַלְה לוֹ סוּדָם וְדַעְתָּם בּוֹ. וְכַאֲשֶׁר יָדַע הַדָּבָר, לֹא נִתְעַסַּק בְּמֵאוּמָה מִמֶּה שֶׁנִּתְעַסַּק בּוֹ הָרֵאשׁוֹן אֲשֶׁר זָכְרָנוּ, אֶךְ הִשְׁתַּדַּל וְטָרַח לְהוֹצִיא כָּל דָּבָר יָקָר שֶׁהָיָה בְּעִיר הַהִיא לְעִיר אַחֲרֵת, וְשֵׁם כָּל מַכְמִנָיו וּמְחַמְדָיו בְּזוּלָתָהּ, וְלֹא בָטַח בְּגִדְלָתָם וּבְכַבּוּדָם, וְהָיָה בֵּין הָאָבֵל וְהַשְׂמֻחָה כָּל יְמֵי עַמְדוֹ בְּעִיר, מִתְאַבֵּל בְּמַהֲרֵי וְיִצִּיאָתוֹ מֵאֲתָם, וְעַל שִׁמְעַט בְּעִינָיו מִה שֶׁמוֹצִיא מִן הַחֲמוּדוֹת, כִּי אִם הָיָה עוֹמֵד הָיָה מוֹצִיא יוֹתֵר, וְהָיָה שִׁמְחָ בְּצִאתוֹ מִהָרָה מִמֶּנָּה לְהִתְיַשֵּׁב בְּמִקוֹם אֲשֶׁר שֵׁם שֶׁם חֲמוּדוֹתָיו, וְיִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בְּאֲפָנֵי תוֹעֵלוֹתָיו וּמִינֵי הַנְּאוֹתָיו בְּלֵב שֶׁלֹּם וְנֶפֶשׁ בְּטוּחָה וְהַתְמַדָּת עֲנִינֵי. וְכַשֶּׁשְׁלַמָּה שְׁנָתוֹ, לֹא דָאָג עַל צִאתוֹ מֵאֲתָם, אֶךְ מֵהָרָה לְדָבָר בְּשִׂמְחָת לֵב וּבִסְבָר פְּנִים, מִשְׁבַּח מְעֻשָׂה וְהִשְׁתַּדַּלּוֹתוֹ, וְהִלָּךְ לְטוֹבָה רַבָּה וְכַבּוּד גָּדוֹל בְּשִׂמְחָה מִתְמַדָּת, וְשִׁמְחָ בְּשִׁנֵּי הָעֲנִינִים, וְהִגִּיעַ אֶל תְּאוֹתוֹ בְּשִׁנֵּי הַמְּקוֹמוֹת.

וְאַנִּי יִרְאֶה שִׁיִּקְרָנִי מִקֶּרֶה הַכְּסִיל, אֲשֶׁר יַגַּע בְּשִׁנֵּי הָעֲנִינִים, וְהַפְסִיד בְּשִׁנֵּי הַמְּקוֹמוֹת, וְכִינּוֹן שְׁחִנֵּי הָאֵל אוֹתָהּ, הוֹרִינִי וְהִרְאִנִי עֲנִינִי, וְמָה שֶׁעֲמַדְתָּ עָלָיו מִסוּד דְּבָרֵי וְאֲפָנֵי תַקְנֵתִי.

אָמַר הַשֶּׁכֶל: כָּבֵד סִפְרָתְךָ בְּמִשְׁלַח שֶׁהַבָּאָת צוּרַת עֲמַדָּךְ בְּעוֹלָם, וְכִי עֲנִינְךָ בּוֹ כְּעִנְיֵן הַמְּלָכִים אֲשֶׁר זָכְרָתָ, וְכָבֵד הַתְּבַרֵּר אֲצִלְךָ גְרוּתָךְ וּמַהֲרֵי וְיִצִּיאָתָ, וְאֵת צִרְיָה שֶׁתַּעֲשֵׂי מִה שֶׁעֲשָׂה הַנְּלָבָב הַנְּבוֹן, שֶׁהָיָה עֲנִינְךָ כְּעִנְיֵנִי, וְאִם תִּטִּי מִמֶּנּוּ, אֵין לָךְ תוֹעֵלַת דְּבָרֵי וְלֹא הִנָּחָה בְּקִלְצָתִי.

אָמְרָה הַנֶּפֶשׁ: לֹלִי חֲפָצִי בְּדָבָר, לֹא הֵייתִי חוֹקֶרֶת עַל מָה שֶׁנְּעַלְמָם מִמֶּנִּי מְעַנְיֵנִי.

נַחְמָתֵי - התישבה דעתי. **הַדָּבָר הַזֶּה** - בירור סתירת הגזירה והבחירה. **מִן הַדָּרָךְ הַקָּצֵרָה** - בקיצור דברים. **הִיעִינִי** - נאמר לי הסיפור דלהלן. **נְכָרִי** - זר, שאינו מבני העיר. **וַיִּחְזֹר עַל הַעֲנִינֵי וְכוּ'** - המלך המפוסטר יחזור להיות כאחד האדם. **סוּדָם בּוֹ** - שעתידיים לסלקו בסוף השנה. **נְלָבָב** - פיקח. **מִי שֶׁנִּתְמַנְהָ וְכוּ'** - המלך הקודם. **בְּזוּלָתָהּ** - בעיר אחרת. **וְהָיָה** - הייתה הרגשתו. **עוֹמֵד** - נשאר בעיר זמן רב. **בְּשִׁנֵּי הָעֲנִינִים** - השתדלותו בעיר וצאתו ממנה. **אוֹתָהּ** - השכל. **גְרוּתָהּ וְכוּ'** - בעולם הזה.

בקשת הנפש להבין מטרת בריאתה

השכל שמלך במשך שנה

החכם שמלך במשך שנה